

ОСІННІ ЦІКАВИНКИ НАВКОЛО

У ліс за пригодами

Яскраво сяє сонечко, але вже не так спекотно, як улітку. Де-не-де золотіє листя дерев — здається, ніби сонечко заблукало в гіллі. Бадьоро стрибають пташки, але вже не так безтурботно, як кілька тижнів тому. От і осінь починається, але ще краєчок літа побачити можна...

- Вийдіть на вулицю, розирніться довкола. З чого видно, що вже осінь, а не кінець літа? Пригадайте, які ознаки осені ми бачимо на початку вересня?
- Як можна назвати таку осінь?
- А які ознаки літа ще зберігаються в цю пору?

Джмелик із друзями вирішили побути робінзонами на лісовому острові, де щокроку трапляються несподіванки, а то й справжнісінькі пригоди. Незвичайно! Цікаво! Таке собі невеличке випробування. Тож одного сонячного осіннього дня всі разом вирушили до лісу на пошуки пригод.

Так тихо, що чутно, як листочки відриваються від гілля і, поволі кружляючи, встеляють землю під деревами... Чутно, як обережно летить між деревами птах. Раптом він чіпляє крилом гілку, і цілий вихор іще майже зелених листочків летить униз. Оце й усе... А де ж пригоди?

Раптом щось прозоре, майже невидиме промайнуло у повітрі. Друзі презирнулися: “Невже пригоди таки знайшли нас?” Але прозоре невідомо що вже зникло, так само раптово, як і з’явилося. Друзі прикинули і почали спостерігати: уважно придивлятися, прислухатися і принохуватися... Про всяк випадок.

Через деякий час це прозоре з’явилося знову, але цього разу Пензлик з Ноткою вчасно помітили його і вже не губили: все-таки до пригод треба бути готовим, бо коли вони приходять зненацька, їх можна й пропустити. Друзі ланцюжком обережно пішли за невідомим не знати чим: вони вирішили дослідити, що це, куди і навіщо летить.

Хто мандрує на павутинках?

Книжечка була ближче від інших і першою зрозуміла, що це звичайна павутинка. Але чи справді вона звичайна? Павутинки ж не літають! Принаймні влітку — точно ні. Чого ж ця вирішила податися у мандри?

Та придивившись уважніше, друзі побачили крихітку-павучка, який зручненько примостився на павутинці.

— Клас! Павучок — чудовий інженер і винахідник, — похвалив комаху Джмелик. — Адже він сам збудував собі літальний апарат — використовує павутину як казковий килим-літак.

— І чого це йому на місці не сидиться? — запитала Нотка. — Літати не так уже й безпечно!

— Ідіть-но сюди! — покликав Пензлик.

Друзі уважно подивилися, куди показував Пензлик, і побачили, як кілька маленьких павучків готуються до польоту: їхні “літаки” вже трималися за гілочки на одній дооооовгій ниточці, яка поступово ставала все довшою... Щойно котрийсь павучок бачив, що вітер

підхопив його літальний апарат, він перекушував ниточку — павутинка злітала у височінь і летіла далеееееко...

— Ці маленькі павучки народилися влітку, одразу купкою. Тепер, коли вони підросли, їм стало тісно: щоб харчуватися, павучкам потрібний простір. Адже павутинки, які вловлюють комах, займають багато місця: що більша павутинка, то більше комах може зловити маленький хижак, — пригадала Книжечка.

— Павучки маленькі, ходити пішки їм дуже незручно, от і навчилися вони робити собі повітряний транспорт нашвидкуруч, — здогадався Джмелик.

Друзі почали уважно стежити за маленькими мандрівниками. Виявилось, що павучки були не тільки пасажирами, а водночас і штурманами, й капітанами. За потреби вони вміло подовжували павутинку, випускаючи нову порцію павутинної нитки. Або перебігали з краю на край павутиння — таким чином змінювався центр ваги килима-літака, а це впливало на висоту і напрям польоту. Тож хитромудрі павучки летіли за своїм маршрутом, а не просто абикуди.

Друзі й не зогледілись, як настав час додому збиратися.

— Чудова прогулянка вийшла! — захоплено вигукнула Нотка.

— Хочеться щось залишити собі на пам'ять про неї, — озвалася Книжечка.

— А ще добре було б нашим друзям про винахід павучків розповісти, — додав Джмелик.

— Це нескладно! — вступив у розмову Пензлик. — Наберімо плодів з дерев, а вдома виготовимо з них артистів для невеличкого театру (я розкажу, як) і будемо до прем'єри готуватися.

Так друзі й зробили.

- *Як ви гадаєте, яких плодів вони набрали?*
- *Які персонажі будуть у їхній виставі?*
- *З чого їх можна створити?*
- *Виготовте дійових осіб і розіграйте виставу про мандрівку павучка.*

Отже, розкладіть на газеті все, що принесли додому. Приготуйте шильце, пластилін, ножиці, клей ПВА, кольоровий папір, мотузочки, залишки ниток й усяку всячину. Це знадобиться вам для створення персонажів. А тепер умикаймо фантазію і діймо!

Поміркуймо, яким буде наш герой, як його зватимуть, який у нього характер і про що буде наша історія.

- *Чому павучок вирішив змінити місце мешкання?*
- *Що він побачив під час польоту?*
- *Які пригоди з ним трапилися?*
- *Де павучок житиме тепер?*
- *Хто стануть його сусідами?*
- *З ким він подружиться?*
- *Як проведе зиму?*

Мандрівка хлоп'ят-жолудят

Друзям дуже сподобалося вигадувати і майструвати поробки з дарунків осені. Вистава вийшла цікавою і для артистів, які рухали ляльками і розмовляли за них, і для глядачів. Бо вони також брали участь у постановці: розгадували загадки, допомагали персонажам вийти зі складних ситуацій, підтримували їх. А ще Джмелик подав ідею зняти спектакль на відео, і в друзів вийшов класний мультик. Тепер усі охочі можуть його переглянути, а потім і свій зробити. Можна відкрити цілу дитячу мультстудію!

Книжечка й Нотка так захопилися цією ідеєю, що за чаєм вигадали ще один сюжет — про хлоп'ят-жолудят. Пензлик із Джмеликом одразу почали складати список дійових осіб і міркувати, з чого і як їх можна створити. Вам теж це під силу. Готові?

Жолудят зробимо із жолудів. З'єднайте голівку й тулуб за допомогою палички (потрібні отвори нехай зробить гострим шильцем тато). За оченята правитимуть розплющені пластилінові кульки чи дрібні насінинки, або ж їх можна просто наколоти шилом. Ручки та ніжки зробіть із паличок.

Горобчика легко зробити із соснової шишечки, гілочок та пір'їнок або насінневих "крилець".

Зайчика — із жолудів. Вуха — з насіннок клена або ясена; лапки — із сухих вербових "котиків" (якщо вони є).

Гриб — із жолудя (ніжка) та каштана (шапінка). Довкола — суха травичка. Все це з'єднайте шматочком пластиліну.

Їжачок вийде зі шкаралупи каштана та пластиліну.

Чапля — з каштана (тулуб) та ягідки шипшини (голова). Хвіст — із пір'їни або сухої травички. Стоїть на ніжці з гілочки, прикріпленій пластиліном.

Бабка — з гілочки та крилатки клена.

Черепаха — з половинки волоського горіха. Очі й лапки — з пластиліну.

Лісовик — із жолудів. Борода — із сухої трави або ниток. Руки й ноги — з гілочок.

Сова — із соснової шишки. Очі — з маленьких жолудів, ніс — із гілочки.

Рибка — з жолудя. Плавники — з кленового насіння. Очі — з пластиліну. Зробіть для рибки ставок з блакитного картону. Довкола ставочка прикріпіть пластиліном суху травичку.

Пліт можна змайструвати з паличок, з'єднаних клеєм чи мотузочкою. На плоту треба закріпити щоглу, а на ній — прапорець із листочка.

Персонажі готові? От і добре. А тепер — сама казка.

Знайомтеся: хлоп'ята-жолудята

Був собі батечко Дуб. Мав він велику родину. Жолудята все літо жили у пишній дубовій кроні, росли-підростали...

- *Що бачили жолудята з гілочок?*
- *Які малята бачили більше цікавого — ті, що росли на нижніх гілочках чи ті, що мешкали на верхніх?*
- *Чи затишно було їм рости? Чи весело?*

Батечко Дуб захищав своїх діточок од вітру, дощу й негоди. Як підрости хлоп'ята, почали вони падати на землю: хотілося ж бо їм світу побачити.

Восени почалося навчання, й уся дітвора пішла до школи. А двоє жолудят-відчайдухів надумалися мандрувати.

- *Чого навчають у лісовій школі? Чи обов'язково туди ходити?*
- *Чому жолудятам захотілося світу побачити?*
- *Навіщо жолудятам мандрувати? Коли їм варто розпочинати мандрівку? Чому саме в цей час?*

Устали братики раненько й почали в дорогу збиратися. Пов'язали хустинки на шию, щоб тепло було, взяли кожен палицю в руки, вузличок із харчами і пішли мандрувати, світ пізнавати.

Ранок був прозорий, тихий, сонячний. Дарма що осінь, зовсім не холодно. Саме "бабине літо" почалося.

- *Що таке "бабине літо"? Чим воно відрізняється від звичайних осінніх днів?*

- *Скільки разів упродовж осені воно буває?*
- *Що цікавого відбувається у ці дні?*

Нові знайомці: горобчик

Ідуть собі жолудята, придивляються до всього. Світ такий гарний, барвистий...

- *Які кольори побачили дорогою жолудята?*
- *Звідки осінь бере їх?*

Навколо стільки барв — жовта, зелена, червона... Все таке незвичайне! Жолудятam подобається йти, настрої у них бадьорий, тож незчулися, як пісню заспівали.

Раптом на стежку хтось вибіг. Мандрівники злякано спинилися.

Що це за сіренька пташка?

Ловить гусінь і комашок,

Цвірінчить вона, стрибає,

В теплий край не відлітає.

Цей маленький жвавий хлопчик

Називається ... (*горобчик*).

— Привіт, хлопчику-Горобчику! — привіталися вони.

— Привіт! А ви хто такі? — запитав горобчик.

— Ми — хлоп'ята-жолудята. Мандруємо, хочемо світ пізнати. Підеш із нами?

— Авжеж. Візьміть мене, — просить Горобчик.

Нові знайомці: зайчик

Рушили мандрівники далі. Ідуть уже втриох, співають. А з-за куща виглядає...

Пара довгих вушок,

Сіренький кожушок,

Швидкий побігайчик,

А зветься він... (зайчик).

— Здоров був, вуханю! — весело вітається Горобчик.

— Хрум-хрум! — чути у відповідь. Зайчик саме морквинку наминає — снідає. Закінчив і озвався до приятелів:

— Вітаю всіх! Можу морквочкою пригостити! А якщо хочете, у мене ще є...

- *Чим іще може пригостити зайчик?*

— Дякуємо. Ми поспішаємо — хочемо світ побачити, — відповідають жолудята.

— А я знаю, як дістатися до он того дальнього лісу, — каже Зайчик.

— То розкажи! — просять жолудята.

— Ходімо до ставка. Там зробимо пліт і переплинемо на той бік, до лісу, — пояснює Зайчик.

— Гайда!

Зустріч із "мандрівною хатинкою"

Усі весело попрямували до ставка. Проминули зарості барбарису й вийшли на галявину. Сонячно, вітерець бавиться осіннім листячком. Налетить на кущі — й розполохане листя здіймається у повітря, а вітерець наздоганяє його. Над кущами бабки літають. А в небі — якісь незнайомі пташки. Цікаво!

Аж ось до товариства спроквола наближається...

Дивний крихітний автобус

По піску кудись поліз.

Чом він ходить так повільно?

Через те, що без коліс! (Черепаха).

— Добрий день усім! — вітається до гурту. — Куди це ви прямуєте?

— Ми мандруємо, щоб світ пізнавати. Хочеш з нами?

— Напевне, щось нове побачу... Авжеж, піду, — поміркувавши, мовила Черепаха.

Ура!!!! Ставок!

Прямують вони далі.

- *Хто йде найповільніше? Хто найшвидше?*
- *На яке з цих запитань відповісти нелегко? Чому?*

В'ється між деревами стежечка. Дорогою всі граються, сміються. Зовсім забули жолудята, що їм до школи треба. Горобчик іще замалий, щоб ходити до школи. Зайчик збирався, та теж забув. Черепаха колись трохи вчилася, а далі покинула — надто нудним їй навчання здалося.

А попереду ставок виблискує, вабить. Вирішили приятелі до нього наввипередки бігти. Хто перший добіжить, той буде капітаном, коли пліт зроблять. Стали на старт, і тільки-но хотіли зірватися з місця, як звідкілясь викочується... дивний звірок: круглий, мов клубок, голки стирчать — спробуй узять. (Іжачок).

- Куди це ви так зрання?
- Ми мандруємо, щоб світ пізнати, — хором відповідають подорожні.
- Візьміть і мене до гурту, — просить їжачок.
- Ходімо, веселіше буде.

І побігли вони наввипередки.

- *Закінчи фрази, і дізнаєшся, хто дістався до ставка останнім. Першим прилетів ... Другим пристрибав ... Третім прикотився ...*

Заходилися збирати гілки та плота робити. Змайстрували щоглу, причепили на ній прапорець із листочка. Спустили пліт на воду. Посідали... Попливли!

Здалеку ліс видно, й усі дружно до берега гребуть.

Раптом з води визирнула... пані у срібному жупані, хоч жупан — лата на латі, панні раді в кожній хаті. *(Риба)*.

Їжачок задивився на неї та й у воду — хлюп! Кинулися рятувати. Черепаха ковзнула у воду, попливла до Їжачка, він вибрався на неї, як на невеличкий острівцець. Горобчик гілочку несе, решта дивляться, яка ще допомога потрібна... Отак усі гуртом і врятували Їжачка.

Нарешті мандрівники прибилися зі своїм плотом до берега. Відчули, що від мандрів та пригод добряче зголодніли. Розв'язали торбинки з їжею — а там смаколики на всяк смак, усім вистачило.

Пообідали і попрямували до лісу. Бачать... Хто це?

По ставочку гордо ходить

І дітей з собою водить.

Вчить вона своїх малят,

Як ловити жабенят. *(Чапля)*.

— Добрий день! Чи не підкажете нам коротку дорогу до лісу? — запитали друзі в поважної пані Чаплі.

Чапля відповіла:

— Після обіду до лісу йти не варто, бо далеко. Дістанетеся аж надвечір, а назад коли? Краще ходімо круг ставка, нові місця подивимося. До того ж під самим лісом Лісовик живе. Нікого не пропускає далі, доки його загадку не відгадають. А ще на цій стежині можна різні дива побачити.

Товариство завагалося, але всі пішли навколо ставка.

Зайчик стрибає, Хлопчик-Горобчик летить, хлоп'ята-жолудята помалу чимчикують. Видно, вже трохи притомилися. Черепаха — та й зовсім позаду повзе. Спинилися перепочити. Аж раптом Зайчик згадав про школу:

— Ой, це ж мене мама сваритиме!

Черепаха мовчить, жолудята презираються.

— Здається, треба нам додому вертатися, — зітхнув їжачок.

— То от вам стежка — в обхід ставка йдіть, сонечко у спини вам світитиме, — каже Чапля. — Щасливої дороги! А я повернуся до своєї хатинки.

Загадка дідуся Лісовичка

Вітру вже немає. Сонце за деревами ховається. Мандрівники потомлені, поволеньки йдуть...

— Агов! — гукає Хлопчик-Горобчик. — Заспіваймо пісню — легше повертатися буде.

Жолудята затягнули пісню, решта підхопили, підспівують. Де й сила взялася!

Так, співаючи, виходять мандрівники на галявину... А на ній щось неймовірне діється. Геть чисто як Чапля казала.

Чи ви бачили дива?!..

Де знайти про них слова?

Щоб літали поросята,

Щоб нявчали каченята,
Щоб мурчали гусенята
І співали кошенята?
Отакі були дива!
Чого в світі не бува?

Надивившись на ті дивовижі, вирішили йти далі. Раптом Зайчик зойкнув від болю — ніжку забив об камінь, бо, дивами захопившись, на дорогу не дивився. Кульгає, охає. Тож вирішили спинитися і спочити... На привалі захопилися вигадуванням небилиць, і вийшли вони в наших мандрівників дуже небиличні.

- *Що таке небилиця?*
- *Спробуйте вигадати власну небилицю та проілюструвати її. Вийде весело!*

— Ходімо вже, вечоріє. І ніжка моя, здається, вже не болить, — каже Зайчик.

Ідуть друзі далі. Натрапили на хаші, а там щось шарудить, ворухиться... З переляку розбіглися хто куди.

Трохи перегодом виглядають зі схованок — аж то Лісовик!

— Не бійтеся! Лиха я вам не заподію, але пропущу вас далі, тільки якщо мою загадку відгадаєте, — озивається він до мандрівників.

Потроху всі заспокоїлися, підійшли ближче.

— А ми й не боїмося, — заявив Їжачок, вистромивши носа з-під купки листя. — Кажі свою загадку!

— Слухайте уважно, — мовить Лісовик.

Поодинці ми нікуди;

Тільки разом, все удвох.

Ходимо в усі усюди

Від рання й до чотирьох.

Потім теж бува робота —

Ми її не боїмось.

Нести — наша то турбота,

Бо за нас не зробить хтось.

А як втомимось, буває,

Відпочинемо за ніч.

Нас із братом кожен знає,

Відгадає, ясна річ.

— Я знаю, знаю! Це — руки! — вигукнув Зайчик.

— Ні, неправильно, — відказав Лісовик.

— Тоді, значить, ноги, — мовив Горобчик.

— Ні, неправильно, — відвертається Лісовик.

— Тоді це... — жолудята підбігають до Лісовика й шепочуть йому свою відгадку на вухо.

— Так, правильно. Проходьте, малі розумники, — задоволено всміхнувся у бороду Лісовик.

- *А чи відгадали загадку ви?*

Повернення додому

Ну що ж, час додому повертатися. Добре, що Лісовик допоміг мандрівникам вибратися, а то блукали б хащами аж до ночі. Але й додому ще далеко. Стомлені мандрівники, повільніше йдуть, частіше спочивають...

- *Хто має прийти додому першим? Хто другим? Чому?*
- *Кому йти найдовше?*

Раніше від усіх відстала десь по дорозі Черепаха. Потім щез Зайчик, побачивши знайомі куші. А Їжачкової хатинки й досі не видно — мабуть, проминули.

— Ходімо до нас ночувати! — кличуть жолудята. (“Мабуть, буде нас батечко сварити... — міркують. — Та не покидати ж друга самого серед лісу?”)

Через деякий час Горобчик побажав усім надобраніч і пірнув у густе липове гілля. Зрештою, коли вже зовсім стемніло, жолудята разом з новим другом дісталися до своєї хатинки під кроною батечка Дуба. Тато запитав їх, де вони були так довго.

- *Що розповіли йому жолудята?*
- *Як ви гадаєте, яка пригода сподобалася їм найбільше?*

— А хто це з вами? — запитав Дуб.

— Це наш друг їжачок. Ми були заблукали... — почали виправдовуватись жолудята.

— То лягайте швидше спати! — суворо наказав батечко Дуб. — І уважно послухайте, що скаже вам Сова.

На дубі сиділа стара мудра Сова, що не кидала слів на вітер.

- *Як ви думаєте, про що розповіла малятам поважна пані?*

P.S. Відгадали загадку? Ось відповідь дідуса Лісовичка — черевички.

- *Як подорожують справжні жолуді?*
- *Дізнайтеся, як мандрують світом плоди різних дерев.*

Склала казку й описала персонажів **Тетяна Кости́кова**

(за матеріалами журналу "Джміль", 2000, № 3)